

דקה מן הדקה

הרב אביגדר הלוי נבנצל

גרסינן בכריתות ו, ב:

ושלשה מנין יתירין שמהן כהן גדול מכניס מלא חפניו ביוה"כ נותנין אותה למכתשת מערב יוה"כ ושוחקן יפה יפה כדי שתהא דקה מן הדקה.

וצריך עיון למה לא עשו כן ביום הכיפורים, אי משום דזריזין מקדימים למצוות, חדא דלהכי סגי לאקדומי מצפרא (פסחים ד, א), ועוד דאם כן הוה ליה למעבד בא' בניסן, דמאז מקטירין קטורת משקלים חדשים (שקלים פ"ד מ"ה). ונראה דבאמת עדיף לעשות כן סמוך להקטרה כדי שלא יפוג הריח, אלא שביוה"כ אינו יכול לעשות כן, דהווי להו מכשירין שאפשר לעשותן מערב יוה"כ, דלרבי עקיבא אינן דוחין יוה"כ (פסחים טו, א). ולפי זה נראה דלרבי אליעזר באמת כתשו ביוה"כ, אבל לר"ע, אף דמפיגין קצת ריח, לא מיקרי זה אי אפשר לעשות מערב יוה"כ.

וכתב ה"אגלי טל" (מלאכת טוחן הערה טו):

הכותש סימנים במכתשת ובא אחר וחזר וכתשן עד שיהיה דקה מן הדקה נראה לי שפטור.

והקשה אם כן אמאי לא כתשו ביוה"כ, דמסתמא לשובות לא חששו, דאין שבות במקדש במקום הצורך, וכאן היה צורך, כנ"ל. ותירץ ה"אגלי טל" דאין חיוב טחינה עד שנטחן די הצורך, ולהכי הטוחן לקטורת יוה"כ אינו חייב עד שתהא דקה מן הדקה, דהא כתיב "חוקה" לעיכובא בכל דבר הנעשה בבגדי לבן בפנים ביום הכיפורים, ובכלל זה הקטרת קטורת, ואם כן הוא דבר שאינו טחון.

ולכאורה צריך עיון, דלפי זה המבשל למלך בשר ודם או לחולה כמאכל בן דרוסאי יפטר, הואיל ואינו ראוי כלל בשיעור זה. ואולי אם אי אפשר כלל ליתן מאכל זה לאדם אחר אין הכי נמי. אי נמי בישול הוא מוגדר, ובישול אוכלין הוא בראוי לאכילה, אבל טחינה נמדדת במטרתו. אך צריך עיון מנלן הא.

אך צריך עיון עוד, דנראה דרצה לומר דלהכי חייב הואיל ולא היה לסמנים שם טחונים קודם לכן. וצריך עיון דהא מתחילת השנה היו כותשין כל השט"ח מנים לקטורת של כל השנה, ואם כן חל עלייהו שם טחונים, ובערב יום הכיפורים לוקחים מתוכם ג' מנים להחזירם למכתשת.

וה"אגלי טל" אזיל בקושייתו לטעמיה, כמו שכתב בעצמו, דהמבשל אחר מאכל בן דרוסאי פטור. ואין שיטה זו מוסכמת, דיש מהראשונים המחייבים בזה, וכן נקטינן (מ"ב סי' שיח סקכ"ו). וטעמא הואיל והיא תוספת תיקון חשובה לרוב בני אדם. ואם כן יש לומר דכל שכן היא דרחמנא אחשבה להך תוספת. ל"היראים" (מצווה רעד) המבשל את הצלוי וכיוצא בזה חייב, ואנו נוהגים לחוש לדבריו (ש"ע ורמ"א אר"ח סי' שיח סע' ה). אמנם הרמב"ם נראה דפליג בזה, דהא פוטר המבשל פירות שטובים לאוכלם חיים (הלכות שבת פ"ט ה"ג). ועיין בביאור דעת הרמב"ם בשער הציון סי' שיח ס"ק קיד.

ומאי דפסיקא ליה ל"אבני נזר" (ב"אגלי טל" מלאכת טוחן הערה טו) דקטורת שאינה דקה מן הדקה פסולה ליוה"כ, לכאורה יש לדון בזה, דהא גם שער הפנימי נעשה בבגדי לבן בפנים, ומצוותו להיות שווה לחיצון, ואפילו הכי קבעי בגמרא (יומא סב, ב) מהיכא תיסק אדעתין דזה מעכב. אך יתכן דשאני התם דאין השוויון אלא דין בהגרלה, והיא נעשית בחוץ, ואם הגריל והומם יתכן דאין צריך לחללו דווקא על שווה, כמו שאין אז לקיחתן כאחת, מה שאין כן דקה מן הדקה דהוא דין בהקטרה, ואולי אין דקה מן הדקה דין בהקטרה אלא בחפינה החיצונה, אך נראה דחוק לומר כן.

וקצת נראה דאין דין דקה מן הדקה מעכב, מדאמרינן (יומא ס, ב) דבנשפך דם הפר במתנות שבקודש הקדשים יחזור ויחפון, והלא כבר נחפנו המנים הראשונים, ולכתוש ביוה"כ אינו יכול. אך יש לומר דמיירי בשנשתייר בשלושה מנים כדי חפינה. והעירו לי דלפי החשבון דאמר לששים או לשבעים שנה (לגירסא אחרת: לשבעים ושתיים שנה) היתה באה של שיריים לחצאין, היה משתייר בממוצע רוב גדול של שלושה מנים. אי נמי יש לומר דבמקרה שנתחדש הצורך בחפינה שניה ביוה"כ הוא הכתישה מכשירין שאי אפשר לעשותן מערב יוה"כ, ודוחין יוה"כ דומיא דנימת כינור שנפסקה בשבת שקושרין אותה בשבת (עירובין קב, ב). אך יתכן דהרמב"ם (הלכות שבת פ"י ה"ו) מפרש לה בקשר שאינו של קיימא, דסבירא ליה דלא מיקרו מכשירין שאי אפשר לעשותן מערב שבת, אלא דברים שמצד הדין אי אפשר לעשותן מערב שבת, כגון שחיטת התמיד והפסח, ולא דברים שמצד מקרה אי אפשר היה לעשותן מערב שבת.

ואולי יש לומר עוד דמטעמא אחרינא החזירום למכתשת בערב יוה"כ ולא ביוה"כ, כי היכי דלא להו דחויים. ואף דקיימא לן דכל שבידו לא הוי דחוי (רמב"ם פסולי

המוקדשין פ"א הכ"ה), וגם הוי דחוי מעיקרו שאינו דחוי (רמב"ם שם פ"ג הכ"ד), מכל מקום לכתחילה העדיפו דלא למהוי דחוי כלל, ובנתחדש צורך ביוה"כ לא חששו לזה. ולפי זה, אם לא ננקוט כ"אבני נזר", אפשר לשחוק בליל יוה"כ. ולשון ערב יוה"כ בפי חז"ל יתכן דכולל אף ליל יוה"כ, כדקרו בגמרא (שבת קיט, ב) לליל שבת ערב שבת. אך יתכן דלמאן דאמר לילה אין מחוסר זמן מיקרי דחוי כבר מתחילת הלילה.

